

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2003/84

Karar Sayısı : 2003/89

Karar Günü : 15.10.2003

Resmi Gazete tarih/sayı: 17.12.2003/25319

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Söke Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 21.5.2002 günlü, 4758 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4. bendinin, Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanıkların, hırsızlık ve hırsızlık malını saklamak ve tavassut etmek suçlarını işledikleri ileri sürülerek cezalandırılmaları için açılan kamu davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4. bendini yeniden düzenleyen, 21.5.2002 günlü, 4758 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un itiraz konusu 1. maddesi şöyledir:

"23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenmiş ve ilgili kanun maddesinde öngörülen şahsi hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı on yılı geçmeyen suçlardan dolayı haklarında henüz takibata geçilmemiş veya hazırlık soruşturmasına girilmiş olmakla beraber dava açılmamış veya son soruşturma aşamasına geçilmiş olmakla beraber henüz hüküm verilmemiş veya verilen hüküm kesinleşmemiş ise, davanın açılması veya kesin hükme bağlanması ertelenir; varsa tutukluluk halinin kaldırılmasına karar verilir. Bu suçlarla ilgili dosya ve deliller, her bir suçun dava zamanaşımı süresinin sonuna kadar muhafaza edilir.

Erteleme konusu suçun dava zamanaşımı süresi içinde bu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlendiğinde, erteleme konusu suçtan dolayı da dava açılır veya daha önce açılmış bulunan davaya devam edilerek hüküm verilir. Bu süre, erteleme konusu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlenmeksizin geçirildiğinde, ertelemenden yararlanan hakkında kamu davası açılmaz; açılmış olan davanın ortadan kaldırılmasına karar verilir.

Bu bentle ilgili olarak bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde dosyanın bulunduğu yargı merciine başvurmak suretiyle soruşturmaya veya davaya devam edilmesini istediklerini bildirenler hakkında soruşturma veya davaya devam olunur. Mahkumiyet halinde verilen ceza, dava zamanaşımı süresince ertelenir. Bu süre içinde erteleme konusu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlendiğinde ertelenen ceza da infaz edilir. Aynı süre, erteleme konusu suç ile aynı cins veya daha ağır şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlenmeksizin geçirildiğinde, mahkumiyet vaki olmamış sayılır"

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralı

Başvuru kararında Anayasa'nın 10. maddesine dayanılmış, 2. maddesi ise mahkememizce ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN ve Fazıl SAĞLAM'ın katılmalarıyla 15.10.2003 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, öncelikle davada uygulanacak kural ve sınırlama sorunu görüşülmüştür.

A- Davada Uygulanacak Kural Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidir. Ancak, Anayasa'ya aykırı bulunduğu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte kurallardır.

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu dava son soruşturma aşamasında olup henüz sonuçlandırılmamıştır. Bu durumda, davada uygulanacak kural, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4. bendini yeniden düzenleyen, 4758 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4. bendinin birinci paragrafıdır. Dava zamanaşımı süresi içinde şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlenmesi ve davaya devam edilmesinin istenilmesi hallerinde yapılacak işlemleri düzenleyen ikinci ve üçüncü paragraflar mahkemenin davada uygulayacağı kurallar değildir. Bu nedenle, ikinci ve üçüncü paragrafların iptaline ilişkin başvurunun mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine 15.10.2003 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

B- Sınırlama Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla

yapılacak başvurular, itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralları ile sınırlıdır.

İtiraza konu 4. bentte, 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenmiş ve ilgili kanun maddesinde öngörülen şahsi hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı on yılı geçmeyen suçlardan dolayı haklarında henüz takibata geçilmemiş veya hazırlık soruşturmasına girilmiş olmakla beraber dava açılmamış veya son soruşturma aşamasına geçilmiş olmakla beraber henüz hüküm verilmemiş veya verilen hüküm kesinleşmemiş kimselerle ilgili yapılacak işlemler düzenlenmiştir.

Başvuru kararında, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4. bendini yeniden düzenleyen 4758 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4. bendinin tamamının iptali istenilmiş ise de, sanıklar hakkında verilen mahkûmiyet kararının, yeniden düzenlenen 4. bent uyarınca davanın ertelenmesine yer olup olmadığının değerlendirilmesi gerekçesiyle Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nce bozulması üzerine mahkemede yeniden yürütülen davanın son soruşturma aşamasında olması ve henüz hüküm verilmemesi nedeniyle kurala ilişkin esas incelemenin davada uygulanacak kural olan 4. bendin birinci paragrafının "haklarında ... son soruşturma aşamasına geçilmiş olmakla beraber henüz hüküm verilmemiş ..."ler yönünden sınırlı olarak yapılmasına 15.10.2003 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, 4758 sayılı Yasa ile değişik 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin dördüncü bendinde, 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen suçlardan dolayı davaların ertelenmesinin düzenlendiği, bununla davaları henüz sonuçlanmamış olanlara ayrıcalık tanındığı, uygulamayla dürüst davranmayan, yargılamadan kaçan, davanın sonuçlanmasını engelleyen kişilerin ödüllendirilmiş olacağı ve yasanın uygulanması bakımından aynı suçu işleyenler arasında farklı sonuçlar doğacağı nedenleriyle kuralın, Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu 4. bendin birinci paragrafında, 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenmiş ve ilgili yasa kuralında öngörülen şahsi hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı on yılı geçmeyen suçlardan dolayı takibata geçilmemiş veya dava açılmamış, hüküm verilmemiş veya verilen hüküm kesinleşmemiş ise davanın açılması veya kesin hükme bağlanmasının erteleneceği, varsa tutukluluk halinin kaldırılmasına karar verileceği, bu suçlarla ilgili dosya ve delillerin her bir suçun dava zamanaşımı süresinin sonuna kadar saklanacağı belirtilmiştir.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre Anayasa Mahkemesi kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. Anayasa Mahkemesi taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle, itiraz konusu kural Anayasa'nın yalnız 10. maddesi yönünden değil, ilgisi nedeniyle 2. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa'nın bulunduğu bilincinde olan devlettir. Bu bağlamda hukuk devletinde yasakoyucu yalnız yasaların Anayasa'ya değil, Anayasa'nın da hukukun evrensel temel ilkelerine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Hukukun temel ilkeleri arasında yer alan eşitlik ilkesine Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre, yasa önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemi değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır.

Yasa'da, birden fazla suç işlenmesi halinde, Yasa'nın yürürlük tarihinden önce cezası kesinleşenlerin toplam hükümlülüklerinden Yasa'nın 2. bendi uyarınca bir kez on yıllık indirim yapılmasına karşın, yargılamaları sürenler bakımından ise her davanın açılması veya kesin hükme bağlanmasının ertelenmesi öngörülmüştür.

Aynı tarihte suç işleyen iki kişiden biri hakkındaki yargılamanın soruşturmayı yapan organlar tarafından kısa sürede sonuçlandırılarak kesin hükümle bitirilmesi ve sanığın hükümlü statüsüne geçmesi halinde indirimin bir kez yapılması, ikinci kişinin kaçması ya da kimi nedenlerle yargılamayı güçleştirecek gayretler içerisinde olması veya yargılayanların çeşitli nedenlerle yargılamayı sonuçlandıramaması durumunda ise her dava için ayrı erteleme imkanı getirilmesi, Yasa'nın uygulanmasında adil olmayan farklı sonuçlar oluşturabilecektir.

Öte yandan, 2. bentte infaz yasasına göre çekmeleri gereken toplam cezaları on yıldan az olan hükümlülerin cezaları infaz edilmeden şartla salıverilip ceza süresi kadar deneme süresine tabi tutulacakları belirtilirken, itiraz konusu kuralla, davanın açılması veya kesin hükme bağlanması ertelenenlerin, suçun istilzam ettiği cezanın veya aşağı ve yukarı sınırları içeren cezalarda ise cezanın üst sınırı esas alınarak suç için Türk Ceza Kanunu'nda belirlenen dava zamanaşımı süresi kadar deneme süresine bağlı olacaklarının öngörülmesi, infazda adalet anlayışı ile bağdaşmayan farklılıklar yaratabilecektir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. maddesindeki "hukuk devleti" ilkesi ile 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırıdır. İptali gerekir.

Mehmet ERTEN bu görüşe katılmamıştır.

VI- SONUÇ

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun"un 1. maddesinin 21.5.2002 günlü, 4758 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen 4. bendinin birinci paragrafının, "... haklarında ... son soruşturma aşamasına geçilmiş olmakla beraber henüz hüküm verilmemiş ..."ler yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Mehmet ERTEN'in karşılığı ve OYÇOKLUĞUYLA, 15.10.2003 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mustafa BUMİN	Haşim KILIÇ	Samia AKBULUT
Üye	Üye	Üye
Sacit ADALI	Ali HÜNER	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Ertuğrul ERSOY	Tülay TUĞCU	Ahmet AKYALÇIN
Üye		Üye
Mehmet ERTEN		Fazıl SAĞLAM

KARŞIOY YAZISI

Somut olayda, son soruşturmaya geçilmiş, henüz hüküm verilmemiş ve kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine karar verilmesi gereken bir davanın bulunduğu, 4758 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4. bendinin birinci paragrafının da sözkonusu olayda uygulanacak kural olduğu anlaşılmaktadır.

İtiraz konusu 4. bendin birinci paragrafında "23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenmiş ve ilgili kanun maddesinde öngörülen şahsî hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırı on yılı geçmeyen suçlardan dolayı haklarında henüz takibata geçilmemiş veya hazırlık soruşturmasına girilmiş olmakla beraber dava açılmamış veya son soruşturma aşamasına geçilmiş olmakla beraber henüz hüküm verilmemiş veya verilen hüküm kesinleşmemiş ise, davanın açılması veya kesin hükme bağlanması ertelenir; ..." denilmektedir.

Başvuru kararında, itiraz konusu Yasa'nın 1. maddesinin 4. bent hükmünün uygulanmasının davaları henüz sonuçlanmamış kişilerin hiçbir haklı neden yokken davalarının ertelenmesini sağlayarak onlara ayrıcalık tanınmasına, kimi nedenlerle davaları sonuçlandırılmayan kişilerin ödüllendirilmesine, aynı tarihte aynı suçu işleyen iki kişiden biri hakkındaki davanın süratle sonuçlandırılarak hükümlü statüsüne geçmesi diğerinin kaçması

veya başka nedenlerle sonuçlandırılmayan dava nedeniyle sanık statüsünde kalması durumunda aynı suçu işleyenler arasında farklı sonuçların doğmasına neden olacağı belirtilerek, kuralın, Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan, "yasa önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için sözkonusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenmiş kimi suçlar için şartla salıverilme ile dava ve cezaların ertelenmesini hükme bağlayan 4758 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle yeniden yasalaştırılan 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendi, kesinleşmiş hürriyeti bağlayıcı cezalar toplamından indirilecek süreyi, itiraz konusu 4. bendin birinci paragrafı ise, üst sınırı on yılı geçmeyen suçlarda dava açılmasının veya kesin hükme bağlanmasının erteleneceğini öngörmektedir. Yasakoyucu, bu düzenlemeyle Anayasa'nın 38. maddesini ve ceza hukukunun genel ilkelerini gözetmiş, 23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenen suçlarda suçluluğu hükmen sabit olanlarla (hükümlülerle) olmayanları (sanıkları) ayırmış, durumlarındaki özellikler nedeniyle de her birini kendi içinde aynı hukuksal kurallara bağlı tutmuştur. Haklarında açılmış veya açılacak davadan mahkûm edilip edilmeyecekleri belirsiz olan sanıkların, hükümlülerden (mahkûm edilenlerden) ayrı hukuksal durumda olduklarının kabul edilmesi ve buna göre sanıklar için ayrı hükümlüler için ayrı kurallar konulması yasa önünde eşitlik ilkesinin gereğidir. Kaldı ki, hükümlü ve sanıkların ayrı hukuksal kurallara bağlı tutulmaları ceza hukukunun genel esaslarına da uygundur.

Öte yandan, suçu aynı tarihte işlediği iddia edilenlerden kimilerinin süratle sonuçlanan yargılamada hükümlü konumuna geçmeleri, kimilerinin ise maksatlı davranış veya hukukî sebeplerle sonuçlanmayan yargılamada sanık sıfatında kalmaları, bunun da uygulamada farklı sonuçların doğmasına neden olduğu iddiası, ceza yargılaması hukukunun konusunu teşkil eden, kısmen de yargılama hukukunun doğasından kaynaklanan bir husus olup, bu husus, sanıklar yönünden lehe getirilen kuralı tek başına Anayasa'ya aykırı hale getirmez.

Yasakoyucunun, Anayasa ve ceza hukukunun genel ilkelerine aykırı olmamak kaydıyla suç işlenmesinin önlenmesini ve suçluların ıslahını temin için kanun yapması Anayasa'dan kaynaklanan görevidir. Bu görevi yerine getirirken de bazı ölçütlere yer vermek ve adaletli olmak koşulu ile hükümlü ve sanıklarla ilgili bazı kurallar koyması, yasadan istifade edecek suçların türlerini belirlemesi, mahkûmiyet sürelerinden indirilecek ceza miktarını saptaması, gibi takdir hakkına ilişkin yetkileri kullanması hukuk devleti olmanın gereğidir. İtiraz edilen kuralın birinci paragrafının, uygulamayı sanıklara hasretmek, suç tarihini ve cezanın üst sınırını belirlemek, ikinci paragrafının ise, deneme süresi içinde bir başka suç işlenmesi halinde erteleme konusu suçtan dolayı tekrar dava açılabilmesine veya daha önce açılmış olan davaya devam edilebilmesine işaret edilmek suretiyle tüm sanıklar yönünden ayımsız uygulanacak biçimdeki ölçütlere yer verilerek düzenlendiği gözetildiğinde, söz konusu kuralın adaleti zedeleyen, hukuk devleti ilkesiyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

Esas Sayısı : 2003/84
Karar Sayısı : 2003/89

Diğer taraftan, bir suçun faili olduğu yargı kararı ile kesinlik kazanan hükümlü ile suçluluğu hükmen sabit olmayan sanığı aynı hukuksal konumda görüp, bunlara ilişkin düzenlemeler karşılaştırılıp yerindelik incelemesi yapılmak suretiyle kuralın sanıklar lehine hükümler içerdiğinden bahisle eşitlik ve adalet ilkelerinin çiğnendiği sonucuna ulaşan düşünceye, gerek değerlendirmede izlenen yol ve gerekse yukarda açıklanan nedenlerle katılmak mümkün değildir.

Kuralın, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Mehmet ERTEN